

УДК 372.8:615.9:341.1

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2026.1.16028>

Василь Заплатинський

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0119-7135>*Київський столичний університет імені Бориса Грінченка*

ГАРМОНІЗАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ: ОСВІТНІЙ ТА ПРАВОВИЙ ДИСКУРС У МІЖНАРОДНОМУ КОНТЕКСТІ

Vasyl Zaplatynskyi

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

HARMONIZATION OF FIRST AID TERMINOLOGY IN UKRAINE: EDUCATIONAL AND LEGAL DISCOURSE IN AN INTERNATIONAL CONTEXT

Анотація. У статті здійснено розширений міждисциплінарний аналіз термінології, що використовується в Україні для позначення допомоги за невідкладних станів, у правовому, освітньому та науковому дискурсі, у зіставленні з усталеними міжнародними підходами. Проаналізовано зміст, сферу застосування та нормативний статус ключових понять («перша допомога», «домедична допомога», «долікарська допомога», «невідкладна допомога» тощо) з урахуванням чинного законодавства України, лексикографічних джерел, навчально-методичних матеріалів, а також рекомендацій і документів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Європейської ради реанімації (ERC) та Міжнародної федерації товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця (IFRC). Показано, що українська термінологічна система у сфері допомоги за невідкладних станів характеризується фрагментарністю, гібридизацією понять і відсутністю чіткої ієрархії, що ускладнює правозастосування, стандартизацію освітніх програм, підготовку населення та міжмовну професійну комунікацію. Обґрунтовано, що термін «домедична допомога» є національно-правовою специфікою, сформованою в межах українського законодавства, і не має прямого нормативного відповідника в міжнародній англійській практиці, тоді як поняття «перша допомога» концептуально, функціонально та змістово відповідає міжнародному терміну «first aid». Доведено доцільність нормативної та концептуальної гармонізації української термінології з міжнародними стандартами як необхідної передумови підвищення правової визначеності, узгодженості освітніх результатів, якості підготовки населення й фахівців, а також ефективності реагування в критичних та надзвичайних ситуаціях. Запропоновано розглядати «першу допомогу» як базове узагальнювальне поняття для подальшої уніфікації правових норм, освітніх стандартів і навчальних програм у сфері реагування на невідкладні стани.

Ключові слова: перша допомога; first aid; домедична допомога; термінологічна уніфікація; layperson care; bystander first aid; невідкладна допомога.

Abstract. Subject and purpose. The article examines the problem of terminological fragmentation in the field of first aid and related forms of emergency assistance within Ukrainian in legal, educational and scientific discourse. The purpose of the study is to substantiate the need for unification and harmonization of national terminology with internationally accepted concepts and standards.

Methodology. The research applies comparative legal analysis, terminological and translation analysis, elements of discourse analysis, and a targeted review of regulatory acts and academic sources. These methods allow for a systematic comparison of Ukrainian terms with international equivalents used by the WHO, ERC, and in foreign legislation.

Results. The study reveals inconsistencies between lexicographic, educational, and normative uses of key terms such as first aid, pre-medical care, and emergency care, as well as the persistence of non-normative terminology in academic and training materials. It is demonstrated that the term first aid has the greatest potential for conceptual consolidation and alignment with international practice.

Application. The findings may be used in legislative drafting, standard-setting, and the revision of educational curricula related to first aid and emergency preparedness. They are also applicable to translation practice and the development of unified terminological guidelines.

Conclusions. Terminological harmonization in the field of first aid is a necessary condition for improving legal certainty, educational coherence, and practical implementation of life-saving measures. Aligning Ukrainian terminology with international standards contributes to more effective regulation and cross-border interoperability in emergency response.

Key words: first aid; terminological unification; перша допомога; домедична допомога; невідкладна допомога; термінологічна уніфікація; layperson care; bystander first aid.

Вступ. Проблема термінологічної невизначеності у сфері надання допомоги особам у невідкладних станах залишається актуальною для України. У чинному законодавстві офіційно закріплений лише один термін – «домедична допомога» (Law of Ukraine «On Emergency Medical Aid», 2013), тоді як інші поняття – «перша допомога», «долікарська допомога», «невідкладна допомога» та їхні комбінації – продовжують функціонувати в навчальних матеріалах і публічному дискурсі. Відсутність єдиної термінологічної бази створює труднощі як у процесі формування компетентностей здобувачів освіти, так і в юридичному полі, де межі відповідальності надавачів допомоги залишаються нечіткими. Світова та, зокрема, європейська практика передбачає використання низки подібних термінів, як-от «first aid», «pre-medical aid», «layperson care», «bystander aid», «pre-hospital care» тощо. Ці терміни за своїм значенням нерідко не збігаються з українськими. Тому в умовах наближення вітчизняного законодавства до європейського питання сумісності та однозначного розуміння термінів є важливим. Термінологічне питання тісно пов'язане з правовими соціальними та освітніми аспектами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термінологічних питань щодо надання допомоги торкалося небагато авторів. Найбільш ґрунтовною працею щодо терміна «домедична допомога» у системі охорони здоров'я та її співвідношення із суміжними категоріями є стаття І. Бойко, О. Зима (2024). У публікації авторами здійснено комплексний аналіз правових засад надання домедичної, невідкладної та медичної допомоги. Висвітлено законодавчі, нормативно-правові й освітні проблеми, що виникають у процесі визначення відповідного обсягу допомоги, а також акцентовано увагу на відсутності уніфікованого підходу до врегулювання термінології. Термінологічні проблеми з питань використання уніфікації українських термінів були досліджені автором у попередній статті «Уніфікація термінів щодо надання допомоги: освітній та правовий контекст» (Zaplatynskyi, 2025).

Очікувано, що найбільш вживаним терміном у працях українських авторів є термін «домедична допомога», позаяк він має офіційне визнання в Законі України «Про екстрену медичну допомогу» (2013). Цим терміном у своїх працях послуговуються Т. Вайда (2019); Т. Білько (2021); О. Мислива, О. Намлинська (2022); О. Никифорова, О. Бойко, О. Мислива, С. Миронюк (2023); І. Калиниченко, Г. Латіна, А. Кравченко, Г. Заїкіна (2023); Т. Батраченко, І. Сухацька, І. Єфімова (2024); І. Бойко, О. Зима (2024) та інші автори.

Термін «first aid» використовують та пояснюють у своїх працях: І. Kendall, J. Laermans,

T. D'aes, V. Borra, M. McCaul, B. Aertgeerts, E. De Buck (2025); R. de França Bail1, A. Michaloski, J. Kovaleski, D. Maria de Genaro Chiroli, V. Luiz da Silva, R. a Negri Pagani (2022); E. Singletary, D. Zideman, E. De Buck, W. Chang; J. Jensen; J. Swain; J. Woodin; I. Blanchard, R. Herrington; J. Pellegrino; N. Hood; L. Lojero-Wheatley, D. Markenson; H. Yang (2015) та інші автори. Зокрема, дослідник та практик, підполковник чеської служби надзвичайних ситуацій Š. Kavan у статті «Teaching of the issue of first aid at schools in the Czech Republic» виключно послуговується саме цим терміном (Kavan, 2018).

Серед українських авторів термін «перша допомога» вживають: О. Калик, В. Похмура (2017); М. Поєдинцева (2024); І. Дужий, О. Кравець, Ю. Москаленко (2025); А. Майборода, Д. Носик (2025) та інші автори.

Поєднує терміни «домедична допомога» та «перша домедична допомога» М. Верголяс у статті «Домедична допомога при кровотечах» (2022). Термін «перша домедична допомога» використовує низка авторів, зокрема, О. Бондаренко (2021), А. Рижук, Н. Жаботинська (2022), А. Попов (2025) та ін. В. Титаренко (2022) у методичних вказівках до самостійної роботи «Домедична допомога (Долікарська медична допомога)» користується термінами «домедична допомога» та «долікарська допомога» як синонімами. Одночасно використовує терміни «перша домедична допомога» та «перша долікарська допомога» М. Виговська (2024).

Використовують термін «невідкладна домедична допомога» автори Т. Райкова (2020) у статті «Правові аспекти при вивченні питань надання першої невідкладної долікарської допомоги під час інтернатури»; С. Храбра, О. Барладин, Л. Вакулєнко, О. Веремчук, О. Стець (2022) у статті «Викладання предметів «Невідкладна домедична допомога» та «Основи медичних знань» у вищих навчальних закладах». Н. Твердохлебова (2024) вживає термін «перша невідкладна домедична допомога».

Вживає термін «долікарська допомога» низка авторів, зокрема, Г. Слободяник (2021); С. Ружило, Н. Закаляк, К. Соколов, Ю. Роголя (2023). Термін «перша долікарська допомога» використовується в статтях та методичних матеріалах авторського колективу І. Кіреєв, Н. Жаботинська (2016, 2018); А. Шишлова, А. Гиріна, Д. Шевчук (2024).

Термін «невідкладна допомога» теж широко вживається авторами, наприклад, Т. Мизгіна (2025) використовує цей термін у контексті освіти студентів немедичних спеціальностей. Найчастіше термін «невідкладна допомога» застосовується в працях, присвячених медичній тематиці, наприклад, авторами: В. Климченко, А. Левков,

Д. Лавренко (2025); О. Андрєєв, І. Тагунова, С. Гуца (2025) та іншими.

Праць, які б розкривали гармонізацію українських термінів «перша допомога», «долікарська допомога», «домедична допомога», «невідкладна допомога» та інших з їх міжнародними відповідниками поки що немає.

Мета дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз термінології у сфері надання допомоги за невідкладних станів в Україні з метою виявлення її концептуальної фрагментованості, семантичної неоднорідності та нормативної непослідовності, а також обґрунтування шляхів уніфікації та гармонізації відповідних термінів із міжнародними підходами.

У межах поставленої мети дослідження спрямовано на зіставлення українських термінів («перша допомога», «домедична допомога», «долікарська допомога», «невідкладна допомога» та похідних від них) з усталеними міжнародними поняттями («first aid», «bystander first aid», «layperson first aid», «prehospital care»), що функціонують у правових, освітніх і медико-методичних документах держав Європейського Союзу та англосаксонської правової традиції, зокрема, документами ВООЗ, IFRC, ERC.

Кінцевою метою дослідження є формування науково обґрунтованої термінологічної моделі, яка може бути використана як основа для подальшого нормативного врегулювання, освітньої стандартизації та забезпечення коректного міжмовного й міждисциплінарного перекладу у сфері першої допомоги.

Для досягнення поставленої мети передбачалося розв'язання таких завдань: проаналізувати сучасний стан використання термінів, пов'язаних із наданням допомоги за невідкладних станів, у законодавстві України, підзаконних нормативних актах, освітніх стандартах і навчально-методичних матеріалах; здійснити термінологічний і семантичний аналіз понять «перша допомога», «домедична допомога», «долікарська допомога» та «невідкладна допомога» з метою виявлення концептуальних розбіжностей і дублювання; порівняти українську термінологію з міжнародними підходами до визначення «first aid» та споріднених понять у документах ВООЗ, ERC та нормативних актах окремих держав; проаналізувати перекладні відповідники та дискурсивне функціонування ключових термінів у правовому, освітньому та науковому контекстах, визначивши проблеми нееквівалентності та термінологічної варіативності; обґрунтувати напрями уніфікації та гармонізації термінології, спрямовані на узгодження української правової й освітньої практики з міжнародними стандартами у сфері першої допомоги.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить поєднання загально-

наукових і спеціально-наукових методів, що забезпечують комплексний аналіз термінології у сфері надання допомоги за невідкладних станів у правовому, освітньому та міжнародному контекстах. Ключовим інструментом виступає порівняльно-правовий аналіз, який використано для зіставлення українського законодавства з нормативними актами держав Європейського Союзу, країн англосаксонської правової традиції та наднаціональних документів ЄС. Застосування цього методу дало змогу виявити відмінності у правовому статусі та змісті термінів «first aid», «emergency care», «premedical care» та їх українських відповідників, а також окреслити національну специфіку.

Термінологічний аналіз використано для дослідження семантичного обсягу, логіки формування та еволюції ключових понять («перша допомога», «домедична допомога», «долікарська допомога», «невідкладна допомога») в українській і міжнародній практиці. У межах цього підходу здійснено зіставлення лексикографічних дефініцій, нормативних визначень і наукових тлумачень з метою виявлення випадків зміщення значень, гібридизації термінів і дублювання понять.

Для з'ясування коректності використання іншомовних відповідників застосовано перекладознавчий аналіз, у межах якого проаналізовано офіційні та неофіційні переклади нормативних актів, наукових публікацій і навчальних матеріалів. Це дозволило виявити проблеми калькування, термінологічної нееквівалентності та помилкової інтерпретації англосаксонських понять («first aid», «first medical care», «prehospital care»), а також обґрунтувати доцільність використання усталених міжнародних термінів у національному дискурсі.

Елементи дискурс-аналізу застосовано для вивчення функціонування термінів у правовому, освітньому та науковому дискурсах. Аналіз контекстів уживання дозволив простежити, як одні й ті самі поняття набувають різного змісту залежно від галузі застосування, а також виявити суперечності між нормативною мовою законодавства та описовою мовою навчально-методичних і наукових джерел.

Контент-аналіз нормативних документів мав допоміжний характер і був спрямований на узагальнення фактичного статусу термінів у законодавстві України, підзаконних актах МОЗ та освітніх стандартах. Отримані результати дозволили систематизувати терміни за рівнями їх закріплення та практичного використання.

Узагальнення й систематизація наукових джерел, зокрема публікацій українських і зарубіжних авторів, а також документів ВООЗ, ERC, IFRC забезпечили міждисциплінарний характер дослідження та створили підґрунтя для формулювання

висновків щодо напрямів подальшої термінологічної уніфікації й гармонізації з міжнародними стандартами.

Результати та обговорення дослідження. Аналіз законодавчих, нормативних та освітніх українських матеріалів показує значну варіативність у вживанні термінів щодо медичної та немедичної допомоги. Автори часто поєднують і змішують різні назви без чіткого зв'язку з юридичними дефініціями, а також міжнародними відповідниками.

У законодавчих та нормативних актах, насамперед Міністерства охорони здоров'я, офіційно сформульований лише термін «домедична допомога». Інші терміни залишаються у сфері повсякденної, навчальної та словникової традиції.

У п. 4 статті 1 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» (2013) термін «домедична допомога» визначається так: «домедична допомога – невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування та збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до закону зобов'язані здійснювати такі дії та заходи» (Law of Ukraine «On Emergency Medical Care», 2013). Офіційне визначення терміна дало поштовх до його широкого використання в методичних матеріалах МОЗ та навчальних посібниках для системи освіти, де цей термін використовується як базове поняття, що замінює раніше поширений термін «долікарська допомога».

Український термін «домедична допомога» найчастіше перекладається англійською як «first aid» або «pre-medical aid», залежно від контексту. Зокрема, українські автори I. Plesh, O. Khomko (2018) у дослідженні доступу до медичної допомоги послуговуються дослівним перекладом офіційного визначення «домедична допомога» та визначають його як «premedical aid» (Plesh & Khomko, 2018). Термін «pre-medical aid» зустрічається дуже рідко.

Начебто близьким до терміна «premedical aid» є «pre-medical care». Проте різниця між цими термінами вельми суттєва. «Premedical aid» – термін, який використовується обмежено та неуніфіковано в міжнародній англомовній практиці. Найчастіше він зустрічається в окремих наукових публікаціях або є перекладом із національних правових систем. Найближчими відповідниками цьому терміну є «first aid» та «basic life support (BLS)». «Pre-medical care» є офіційним юридичним терміном, який використовується в деяких зарубіжних нормативних актах, напри-

клад у законодавстві Республіки Казахстан і має відповідники «paramedic care» та «prehospital emergency care» тому, що фактично передбачає медичну допомогу. В англійському перекладі Кодексу Республіки Казахстан «On Public Health and Healthcare System» 122 стаття «Парамедична допомога» містить визначення «Pre-medical care»: «Долікарська допомога – медична допомога, що надається парамедичними працівниками самостійно або у складі багатопрофільної команди, включаючи зміцнення здоров'я, оцінювання стану пацієнта, постановку долікарського діагнозу, призначення плану долікарських втручань, виконання долікарських маніпуляцій та процедур, а також догляд за пацієнтами, особами з інвалідністю та вмираючими» (Code of the Republic of Kazakhstan on Public Health and the Healthcare System, 2020). Фактично в казахському варіанті Кодексу Республіки Казахстан 122 стаття теж перекладається як «долікарська допомога».

Варіант «pre-hospital care» (догоспітальна допомога) зустрічається у деяких академічних та офіційних перекладах України. Термін «pre-hospital care» частіше використовується у професійній медицині й означає комплекс дій медичних бригад до госпіталізації пацієнта, тому він не повністю збігається зі змістом «домедичної допомоги». Найближчий міжнародний еквівалент терміна «домедична допомога» є «first aid», але через те, що за визначенням домедична допомога надається не пересічною людиною, а тільки певними особами, ці терміни є близькими, але не тотожними. У випадку перекладу необхідно уточнювати, що у вітчизняному правовому полі йдеться саме про «pre-medical aid» (домедична допомога, яку надають непрофесіонали – поліція, рятувальники, цивільні особи). У міжнародній термінології прямого еквівалента поняттю «домедична допомога» немає. Таким чином, «домедична допомога» є національною специфікою, яка потребує гармонізації для уникнення термінологічної плутанини в міжнародних комунікаціях.

Деякі автори вдаються до поєднання термінів «перша допомога» та «домедична допомога», в результаті чого з'являється термін «перша домедична допомога». Цей термін часто зустрічається в навчальних програмах, підручниках і методичних матеріалах, особливо в системі загальної середньої освіти, де він використовується як синонім або уточнення до поняття «домедична допомога», щоб посилити розуміння, що допомога надається відразу, а не просто до прибуття медичного працівника. Цим терміном автори позначають початкові дії, які здійснює непрофесійний рятувальник без спеціальної медичної освіти в перші хвилини після травми чи раптового захворювання. Аналізуючи комплекс дій та формулювання завдань першої домедичної допомоги,

зокрема базових навичок (зупинка кровотечі, проведення серцево-легеневої реанімації, транспортування потерпілого тощо), доходимо висновку, що цей термін за змістом найбільш тотожний терміну «перша допомога». Дослівний переклад терміна «перша домедична допомога» – «first pre-medical aid», хоча зазвичай у перекладі отримуємо «first aid». Використання терміна «first pre-medical aid» у науковій та публіцистичній літературі знайти не вдалось. У медичній літературі інколи вживається термін «first medical aid» як описова фраза в окремих дослідженнях, але не як усталений міжнародний стандарт. Наприклад, у статті «Advanced first medical aid (AFMA) by laypersons: The influence of a novel comprehensive emergency care device on time intervals for emergency treatment before arrival of EMS on scene» (Kill et al. 2019) цей термін використаний у назві, проте за суттю стаття присвячена «first aid», тобто першій допомозі. Однак термін «first medical aid» може бути перекладений і як «перша домедична допомога», так і «перша медична допомога». Термін «перша медична допомога» зустрічається в методичних джерелах та освітніх курсах як поширене поняття базових дій у складі домедичної допомоги. Наприклад, автори О. Березюк, М. Лемешев (2025) наводять таке визначення: «Перша медична допомога (first medical care) – це комплекс заходів, скерованих на відновлення та збереження життя та здоров'я потерпілого, здійснюваних немедичними працівниками (взаємодопомога) або самим потерпілим (самопомога)» (Bereziuk & Lemeshev, 2025). Разом із тим вони перекладають його як «first medical care», а не «first medical aid». Проте ці терміни не є тотожними. Як вже згадувалось, «first medical aid» означає початкові, медично орієнтовані дії, які можуть виконуватися особами без медичної освіти. Цей термін фактично семантично близький до «first aid», але з акцентом на «медичність». Термін «first medical care» дослівно може бути перекладений як «перша медична опіка» або «перше медичне лікування». Він термінологічно ближчий до клінічної медицини, ніж до «first aid» і може означати професійні медичні втручання та надання допомоги медичними працівниками із використанням медичних протоколів. Цей термін використовують Е. Nemetz, D. Urbach, К. Devon (Nemetz, Urbach & Devon, 2020); D. Medeiros, А. Mafra, J. Carcillo, Е Troster (2021) у своїй статті вживають цей термін як елемент опису протоколу щодо сепсису в дітей (Medeiros, Mafra, Carcillo & Troster, 2021). У міжнародному контексті термін «first medical care» є некоректною або надмірною заміною усталених термінів «emergency medical care» або «prehospital care».

Термін «долікарська допомога» є широко репрезентованим у вітчизняних тлумачних

словниках та навчально-методичних виданнях. Зокрема, у «Великому тлумачному словнику української мови» (2005) та «Фармацевтичній енциклопедії» (2010) він інтерпретується як сукупність заходів, що здійснюються з метою надання допомоги постраждалій особі до прибуття лікаря або іншого кваліфікованого медичного працівника. Таке тлумачення підкреслює часову та функціональну передумовленість цього виду допомоги, акцентуючи на її проміжному характері між моментом виникнення загрозливого для здоров'я стану та початком професійного медичного втручання.

Попри досить усталене лексикографічне та освітнє вживання, термін «долікарська допомога» не належить до системи офіційної нормативно-правової термінології, що використовується в чинному законодавстві України у сфері охорони здоров'я. Його застосування переважно обмежується навчальними, науково-популярними та довідковими джерелами, де він виконує пояснювальну та дидактичну функцію, не маючи при цьому чітко закріпленого правового статусу. Термін «долікарська допомога» не має юридичного статусу в Україні й поступово витісняється «домедичною допомогою».

У навчальному посібнику Т. Білоус (2020) «Долікарська допомога» подано розгорнуте визначення зазначеного поняття, відповідно до якого «долікарська допомога – це оперативна допомога постраждалому в разі отримання травми або раптового нападу захворювання, яка надається доти, доки не з'явиться можливість отримання більш кваліфікованої медичної допомоги» (Bilous, 2020). Наведене визначення акцентує на ключових ознаках долікарської допомоги, а саме її невідкладному характері, орієнтації на стабілізацію стану постраждалого та тимчасовості як етапу медико-санітарного реагування.

Водночас, як зазначалося вище, у контексті порівняльно-правового аналізу термін «долікарська допомога» може бути співвіднесений з англomовним поняттям «pre-medical care», зокрема в окремих зарубіжних нормативних актах. Прикладом такого підходу є законодавство Республіки Казахстан, в якому відповідний термін використовується для позначення виду допомоги, що надається до початку надання повноцінної медичної допомоги професійними медичними працівниками. Вживання цього терміна в казахському законодавстві є національно-правовою калькою, а не терміном ВООЗ чи ERC;

Це свідчить про можливість функціональної еквівалентності зазначених понять за умови чіткого контекстуального та правового уточнення. У міжнародних джерелах відсутній прямий термінологічний еквівалент «долікарської допомоги». Найближчими за змістом є «layperson

care», «layperson first aid», «bystander first aid», «care provided by laypersons» та «bystander aid», але ці поняття мають публіцистичний, а не нормативний характер і вживаються не так часто, як «first aid».

«Layperson care», або допомога непрофесіоналів, означає надання першої або базової допомоги особами без професійної медичної підготовки з метою стабілізації стану постраждалого до прибуття медиків. Низка авторів вживає цей термін, зокрема, M.L. Ndile et al. (2020), який підкреслює важливу роль непрофесіоналів у наданні базової допомоги у випадку дорожньо-транспортних пригод (Ndile et al., 2020). «Layperson first aid» – це надання базових заходів першої допомоги особами без професійної медичної підготовки. Поняття широко використовується в наукових та методичних джерелах, як-от ILCOR та ERC, для акцентування ролі непрофесіоналів у системі (chain of survival) «ланцюга виживання». T. Tannvik, H. Bakke, T. Wisborg (2012) вказують, що «layperson first aid» та «care provided by laypersons» означають догоспітальну допомогу, що здійснюється непрофесіоналами з метою підтримки життя до прибуття професійних медиків (Tannvik, Bakke & Wisborg, 2012). Термін «Layperson first aid» не є нормативним терміном у міжнародних документах (ВООЗ, ISO), проте виступає як описовий або контекстуальний термін у літературі.

«Bystander aid» – це допомога, яку надає свідок надзвичайної ситуації. Такий свідок може здійснити виклик медичної допомоги, провести реанімаційні заходи або контроль кровотечі до прибуття екстрених служб. Про важливість надання допомоги свідками трагедії зазначає у своїй статті M. Faul et al. (2016) (Faul et al., 2016). «Bystander aid» та «bystander first aid» є частиною концепції first aid, а не окремим видом допомоги.

Деякі автори до терміна «долікарська допомога» додають «перша», щоб підкреслити її терміновість. Термін «перша долікарська допомога» зустрічається в спеціалізованих енциклопедичних і навчальних виданнях, де вживається як позначення комплексу невідкладних заходів, що здійснюються до прибуття лікаря, часто передбачає проведення медичних заходів. У фармацевтичній енциклопедії цей термін трактується таким чином: «перша долікарська допомога – комплекс медичних заходів, спрямованих на надання медичної допомоги за невідкладних станів, які відмічають на виробництві, у побуті, під час дорожньо-транспортних пригод, катастроф, техногенних аварій та за гострих неврологічних, терапевтичних, хірургічних та термінальних станів» (First premedical aid., 2010). Цей термін має навчально-енциклопедичне значення та не є офіційним юридичним поняттям. У міжнарод-

ній науковій та методичній літературі близьким за змістом поняттям є «bystander first aid», під яким розуміють надання базових заходів першої допомоги свідками події, які не є медичними працівниками. Це поняття підкреслює роль випадкових очевидців у ранньому реагуванні на невідкладні стани та, подібно до «першої долікарської допомоги», не має самостійного нормативно-правового статусу, функціонуючи як контекстуальне уточнення більш загального терміна «first aid». Таким чином, «bystander first aid» можна розглядати як міжнародний аналог або функціональний еквівалент поняття «перша долікарська допомога» в аспекті раннього надання допомоги до прибуття професійних медичних служб. Цей термін широко використовується в наукових статтях, рекомендаціях та клінічних гайдлайнах як уточнювальний або контекстний термін.

Наприклад, H. Bakke, T. Wisborg (2017) у своїй роботі описують «bystander first aid» як перший компонент ланцюга виживання в разі травми, що включає базові дії, які свідки можуть здійснити, наприклад, підтримання прохідності дихальних шляхів, зупинку видимої кровотечі та профілактику гіпотермії до прибуття екстрених служб (Bakke & Wisborg, 2017). Вживають цей термін також інші автори, наприклад, H. Bakke, T. Steinvik, S.-I. Eidissen, M. Gilbert, T. Wisborg, (2015) (Bakke, Steinvik, Eidissen, Gilbert & Wisborg, 2015). Концептуально близьким до «bystander first aid» та «layperson first aid» є «care provided by laypersons». Цей термін має ширший обсяг і включає всі базові та допоміжні дії непрофесіоналів, спрямовані на підтримку життя та стабілізацію стану постраждалого до прибуття професійних медичних служб. Використовується в науковій та методичній літературі для акцентування ролі непрофесіоналів у системі догоспітальної допомоги. Не є формальним нормативним терміном у документах ВООЗ, ILCOR чи ERC, а виступає як описовий термін для наукового аналізу або методичних рекомендацій.

Термін «невідкладна допомога» широко використовується у професійній медичній практиці, освітній літературі та повсякденному мовленні для позначення комплексу заходів, спрямованих на запобігання смерті або суттєвому погіршенню стану здоров'я особи в разі виникнення невідкладних станів, як-от гострий коронарний синдром, інсульт, тяжкі травми, гострі порушення дихання тощо. Виникнення терміна «невідкладна допомога» є наслідком необхідності вказати на допомогу в невідкладних станах людини. Водночас у більшості навчальних і науково-популярних джерел цей термін використовується описово, без наведення чіткої авторської або нормативної дефініції, що зумовлює його термінологічну розмитість.

У навчальних виданнях з безпеки життєдіяльності, цивільного захисту та медицини катастроф переважно застосовуються словосполучення «невідкладна медична допомога» або «невідкладна домедична допомога», які використовуються для позначення навчальних матеріалів, орієнтованих на формування у здобувачів освіти готовності до дій у критичних і загрозливих для життя ситуаціях. Таке вживання має переважно дидактичний характер і не завжди відображає чітко розмежування між професійною медичною допомогою та допомогою, що може надаватися особами без медичної освіти.

У чинному законодавстві України термін «невідкладна допомога» не має самостійно закріпленого юридичного статусу та не визначений як окреме правове поняття. У міжнародному контексті зміст, який у вітчизняній літературі часто вкладається в поняття «невідкладна допомога», найбільшою мірою корелює з термінами «emergency care», «emergency medical care» та, у ширшому значенні, «urgent care», що використовуються в документах Всесвітньої організації охорони здоров'я (World Health Organization, 2019) та інших міжнародних інституцій. В Україні «невідкладна допомога» часто ототожнюється з «екстреною допомогою», однак чіткого нормативного визначення немає. У міжнародних джерелах використовуються терміни «emergency medical care» та «urgent care», які мають принципові відмінності. Американська колегія лікарів невідкладної допомоги (ACER, 2017) визначає «emergency care» як втручання у випадку загрозливих для життя станів, тоді як «urgent care» стосується менш критичних ситуацій, які все ж вимагають швидкого реагування.

Таким чином, термін «невідкладна допомога» в українському науково-освітньому дискурсі виконує радше узагальнювальну та описову функцію і потребує уточнення або заміни більш ustalеними й нормативно визначеними відповідниками залежно від контексту вживання.

Термін «перша допомога» в межах українського правового простору натепер перебуває в стадії нормативно-правового формування та не має остаточного закріплення в чинному законодавстві. Водночас у сучасному науковому, освітньому та правовому дискурсі спостерігається тенденція до поступової концептуалізації цього поняття, внаслідок чого воно дедалі частіше використовується як узагальнювальна категорія для позначення сукупності невідкладних дій і організаційних заходів, спрямованих на збереження життя та запобігання погіршенню стану здоров'я особи до моменту початку надання професійної медичної допомоги.

Відповідно до положень проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів

України щодо удосконалення надання першої допомоги», перша допомога визначається як «невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події громадянами, іноземцями або особами без громадянства, які не мають медичної освіти, а також особами, які за своїми службовими обов'язками повинні володіти практичними навичками з рятування життя людини та зобов'язані виконувати такі дії відповідно до закону» (Ministry of Health of Ukraine, 2013).

Цей термін найкраще відповідає міжнародній практиці вживання термінів, зокрема терміну «first aid». У міжнародному дискурсі поняття «first aid» має чітке тлумачення. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, це «невідкладна допомога, що надається будь-якою людиною до моменту прибуття професійних медичних працівників» (World Health Organization, 2016). Європейська рада з реанімації (ERC, 2021) наголошує, що перша допомога охоплює базові інтервенції: серцево-легеневу реанімацію (CPR), контроль кровотечі, стабілізацію стану (European Resuscitation Council, 2021). Міжнародна федерація Товариства Червоного Хреста і Червоного Півмісяця підкреслює гуманітарний характер першої допомоги, розглядаючи надання допомоги як моральний обов'язок і невід'ємне право кожної людини (International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies, 2018).

У низці країн термін «перша допомога» визначено на законодавчому рівні. Наприклад, у статті 90 «Перша допомога» Кодексу республіки Казахстан «Про громадське здоров'я та систему охорони здоров'я» надано таке визначення: «перша допомога – це комплекс термінових базових заходів для порятунку життя людини, попередження ускладнень за екстрених станів, а також з метою зниження загрози для здоров'я та життя постраждалої особи за невідкладного стану, що проводяться на місці події самим постраждалим (самопоміч) або іншою особою, яка перебуває поблизу (взаємодопомога). Перша допомога може надаватися особами без медичної освіти, ...» (On Public Health and the Healthcare System, 2020).

У більшості країн Європейського Союзу, Північної Америки та англосаксонської правової традиції термін «first aid» має чітке нормативне закріплення або формалізоване визначення в законах, підзаконних актах чи офіційних стандартах з охорони праці, цивільного захисту та громадської безпеки. У цих юрисдикціях «first aid» розглядається як самостійний етап медико-санітарного реагування, що передуює наданню професійної медичної допомоги та не ототожнюється з медичним втручанням і спрямований

на збереження життя та мінімізацію шкоди для здоров'я постраждалої особи.

Так, у Німеччині поняття «Erste Hilfe» закріплене в соціальному та трудовому законодавстві, зокрема в Соціальному кодексі (Sozialgesetzbuch VII) та нормативних приписах Німецького законодавчого страхування від нещасних випадків (DGUV) (German Federal Ministry of Justice, 1996). У цих документах перша допомога визначається як обов'язкові негайні заходи, які повинні здійснюватися до надання лікарської допомоги та є складовою частиною системи охорони праці.

У Франції термін «premiers secours» має нормативне закріплення в Кодексі внутрішньої безпеки та деталізується через національну систему підготовки населення (PSC1 – Prévention et secours civiques de niveau 1) (République française, n.d.), де перша допомога розглядається як стандартизований комплекс дій цивільних осіб у разі надзвичайних ситуацій.

В Італії поняття «primo soccorso» закріплене в Законодавчому декреті № 81/2008 (Presidente della Repubblica Italiana, 2008), який регулює питання безпеки та гігієни праці. У цьому акті перша допомога визначається як організаційно та процедурно відокремлений етап реагування, що передуює екстреній медичній допомозі та покладає конкретні обов'язки на роботодавців і підготовлений персонал.

У Великій Британії «first aid» має одне з найбільш чітких легальних визначень, закріплене в Health and Safety (First-Aid) Regulations (UK Parliament, 1981), де воно трактується як негайне лікування або допомога з метою збереження життя та мінімізації наслідків травм чи захворювань до моменту отримання професійної медичної допомоги.

На наднаціональному рівні підхід до «first aid» відображений у Директиві Ради ЄС 89/391/ЄЕС (Council of the European Communities, 1989), яка зобов'язує роботодавців забезпечувати організацію першої допомоги на робочих місцях, тим самим визнаючи її окремим і необхідним елементом системи охорони здоров'я та безпеки праці. Сукупно наведені приклади свідчать про усталений міжнародний підхід, за якого «first aid» функціонує як юридично визначене, стандартизоване та інституціоналізоване поняття.

Таким чином, українське розуміння терміна «перша допомога» сутнісно відповідає міжнародному поняттю «first aid», і в разі прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення надання першої допомоги» цей термін отримає законодавче закріплення та в багатьох випадках замінить термін «долікарська допомога».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасний український науковий, освітній та нормативно-правовий дискурс у сфері реа-

гування на невідкладні стани характеризується багатоманітністю та неоднорідністю термінологічних підходів. У вжитку паралельно функціонують терміни різного походження – лексикографічні, освітні та правові, які не завжди є концептуально узгодженими між собою та часто відображають різні етапи розвитку національної системи надання допомоги в разі загрозливих для життя станів. З огляду на це постає потреба в системному аналізі співвідношення ключових понять, що використовуються для позначення невідкладних дій і заходів, а також у з'ясуванні їх статусу в різних контекстах застосування. Представлена таблиця 1 наочно ілюструє фрагментованість і перехідний характер термінології у сфері надання допомоги за невідкладних станів в Україні, демонструючи відмінності між лексикографічним закріпленням, освітнім уживанням і нормативно-правовим статусом окремих термінів. Аналіз таблиці свідчить про те, що низка понять, зокрема «долікарська допомога», «перша долікарська допомога» та «перша домедична допомога», зберігають активне використання в навчально-методичних і довідкових джерелах, незважаючи на відсутність їх офіційного правового закріплення. Водночас термін «домедична допомога», який має чіткий нормативний статус у чинному законодавстві, співіснує з поняттям «перша допомога», що перебуває на етапі законодавчого формування та концептуального узгодження з міжнародною термінологією (*first aid*).

Сукупно наведені дані підтверджують необхідність подальшої нормативної та концептуальної уніфікації відповідних понять з урахуванням усталених міжнародних підходів і стандартів, що є передумовою для підвищення правової визначеності, якості освіти та ефективності практичного реагування в критичних ситуаціях.

Для наочного представлення багатоманітності термінів, що використовуються у сфері надання допомоги за невідкладних станів в Україні, складено таблицю 2, яка відображає співвідношення між українською термінологією та її міжнародними відповідниками. Таблиця демонструє різні рівні закріплення термінів – лексикографічний, освітній та нормативно-правовий, а також показує, наскільки окремі поняття збігаються або розходяться із загальноприйнятими міжнародними підходами, як-от «*first aid*», «*emergency care*» чи «*layperson care*». Представлений матеріал дозволяє проаналізувати ступінь уніфікації національної термінології та визначити пріоритетні напрями гармонізації українських і міжнародних понять у контексті підготовки фахівців та регламентації правових норм.

Наведена таблиця 2 демонструє, що більшість українських термінів у сфері допомоги за невідкладних станів не мають прямих нормативних

Таблиця 1

Співвідношення українських термінів допомоги в різних контекстах

Термін	Лексикографічний статус	Освітнє застосування	Нормативний статус
Перша допомога	Фіксується в концепціях МОЗ, у тлумаченнях розглядається як базові дії непрофесіоналів; у Проекті закону подається офіційне визначення	Використовується в програмах та підручниках зі «Здоров'я, безпеки і добробуту» та інших навчальних матеріалах МОЗ	У чинному законодавстві не закріплений, але в Проекті Закону (2023) передбачено заміну терміна «домедична допомога» на «перша допомога». Натепер термін має проєктно-нормативний характер
Домедична допомога	Визначається в законодавстві як комплекс дій до надання медичної допомоги	Використовується в освітніх програмах для службових осіб (поліція, ДСНС, військові), у курсах для населення	Офіційно закріплений у Законі України «Про екстрену медичну допомогу» та наказах МОЗ (№ 441 та ін.)
Перша домедична допомога	У словниках майже зафіксовано	Активно застосовується в шкільних підручниках та освітніх матеріалах для позначення базових навичок	У нормативних актах такий термін відсутній; офіційний термін «домедична допомога». Термін є гібридним (комбінованим)
Долікарська допомога	Термін наявний у словниках, енциклопедіях та навчальних матеріалах	Використовується в підручниках і навчальних посібниках	У сучасному законодавстві відсутнє; замінене терміном «домедична допомога»
Перша долікарська допомога	Термін наявний у словниках, енциклопедіях та навчальних матеріалах	Використовується в підручниках і навчальних посібниках	У сучасному законодавстві відсутнє; замінене терміном «домедична допомога». Термін є гібридним (комбінованим)
Невідкладна допомога	У тлумачних і медичних джерелах – допомога за гострих станів; часто плутають з «екстреною»	Використовується в навчальних матеріалах і в медицині як термін клінічної практики («невідкладні стани», «невідкладна допомога»)	У законодавстві чіткого визначення немає; Законом «Про екстрену медичну допомогу» закріплено термін «екстрена медична допомога». Використання «невідкладна допомога» – неофіційне
Перша невідкладна допомога	У поодиноких випадках зустрічається в літературі	Використовується в навчальних матеріалах та публіцистиці. Є термінологічно некоректним з погляду правової логіки, оскільки поєднує різні рівні класифікації	Використання неофіційне. Термін є гібридним (комбінованим)

Таблиця 2

Відповідність українських та міжнародних термінів у сфері допомоги за невідкладних станів

Український термін	Найближчий міжнародний відповідник (англ.)	Статус відповідності	Коментар (семантичний і нормативний)
1	2	3	4
Перша допомога	First aid	Пряма, повна	Повністю відповідає міжнародному розумінню <i>first aid</i> (WHO, ERC, IFRC). Орієнтована на базові дії непрофесіоналів до прибуття медиків. У міжнародному праві має чітке нормативне закріплення
Домедична допомога	First aid / Premedical aid	Часткова, контекстуальна	Є національно-правовою специфікою України. Найближчий змістовий еквівалент – <i>first aid</i> , однак українське визначення обмежує коло суб'єктів. <i>Premedical aid</i> – рідкісний і неуніфікований термін
Перша домедична допомога	First aid	Функціональна	Гібридний освітній термін. За змістом повністю збігається з <i>first aid</i> . Дослівний переклад <i>first pre-medical aid</i> у міжнародному вжитку відсутній

1	2	3	4
Долікарська допомога	Layperson first aid / Care provided by laypersons	Функціональна, описова	Лексикографічний і освітній термін без нормативного статусу. Прямого міжнародного еквівалента немає, близький за змістом до описових термінів, що підкреслюють роль непрофесіоналів
Перша долікарська допомога	Bystander first aid	Функціональна	Підкреслює раннє втручання свідків події. Не є нормативним терміном, відповідає міжнародним описовим поняттям у межах концепції <i>first aid</i>
Невідкладна допомога	Emergency care / Emergency medical care	Часткова, узагальнювальна	Український термін має розмитий зміст і не закріплений юридично. У міжнародному дискурсі розмежовується між <i>emergency care</i> та <i>urgent care</i>
Перша невідкладна допомога	Відсутній відповідник	Некоректна	Гібридний термін, що поєднує різні рівні класифікації. У міжнародній практиці не використовується
Перша медична допомога	First medical aid / First medical care	Обмежена, проблемна	<i>First medical aid</i> інколи вживається описово, але не є стандартом. <i>First medical care</i> у міжнародному контексті означає професійне медичне втручання і не є еквівалентом <i>first aid</i>
Домедична / долікарська допомога (у порівняльному праві)	Pre-medical care	Контекстуальна (національна калька)	Використовується в окремих національних правових системах (наприклад, Казахстан). Не є терміном ВООЗ, ЕРС чи ІЛСОР
Допомога непрофесіоналів	Layperson care / Care provided by laypersons	Описова	Широке наукове поняття, що охоплює всі дії непрофесіоналів до прибуття медиків. Не має нормативного статусу
Допомога свідків	Bystander aid / Bystander first aid	Описова, контекстуальна	Використовується для акцентування ролі очевидців події. Є складником <i>first aid</i> , а не окремим видом допомоги

відповідників у міжнародній термінології, а співвідносяться з нею переважно на функціональному або описовому рівні. Єдиним повноцінно уніфікованим поняттям виступає «перша допомога», яка концептуально та змістовно відповідає міжнародному терміну «*first aid*». Інші ж терміни – «домедична допомога», «долікарська допомога», а також їх гібридні варіанти – є результатом національної правової, освітньої та лексикографічної еволюції й потребують подальшої гармонізації з усталеними міжнародними підходами з метою уникнення термінологічної плутанини в науковій, освітній та міждержавній комунікації.

Проведене дослідження засвідчує наявність термінологічної фрагментованості та перехідного стану у сфері позначення допомоги за невідкладних станаів в Україні, що зумовлено одночасним функціонуванням лексикографічних, освітніх і нормативних підходів до визначення відповідних понять. Аналіз показав, що низка традиційних термінів («долікарська допомога», «перша долікарська допомога», «невідкладна допомога») зберігає навчально-методичне значення, проте не має належного правового закріплення, тоді як термін «перша допомога» поступово формується як концептуально узгоджений і потенційно базовий від-

повідник міжнародного «*first aid*». Порівняльно-правовий і перекладознавчий аналіз підтвердив доцільність гармонізації національної термінології з міжнародними стандартами ВООЗ, ЕРС та правовими підходами європейських держав, що створює підґрунтя для нормативної уніфікації, підвищення правової визначеності та вдосконалення освітніх і практичних моделей підготовки населення до надання першої допомоги.

Інформація про фінансування. Автор заявляє про відсутність фінансування для проведення цього дослідження та написання цієї статті.

Інформація щодо конфлікту інтересів. Автор заявляє про відсутність будь-яких реальних або потенційних конфліктів інтересів.

Внесок автора. Василь Заплатинський – розробка ідеї та формулювання мети дослідження; розробка методології та дизайну дослідження; збір даних або проведення експерименту; упорядкування та підготовка даних; статистичний та аналітичний аналіз даних; підготовка первинного варіанту рукопису; упорядкування та підготовка даних; наукове керівництво дослідженням; організаційне забезпечення виконання дослідження.

Автор схвалив остаточний варіант рукопису.

References

1. Bakke, H. K. & Wisborg, T. (2017). We need to include bystander first aid in trauma research. *Scandinavian Journal of Trauma, Resuscitation and Emergency Medicine*, 25(1), 32. DOI: <https://doi.org/10.1186/s13049-017-0372-2>
2. Bakke, H. K., Steinvik, T., Eidissen, S.-I., Gilbert, M. & Wisborg, T. (2015). Bystander first aid in trauma – Prevalence and quality. *Acta Anaesthesiologica Scandinavica*, 59(9), 1187–1193. DOI: <https://doi.org/10.1111/aas.12561>
3. Bereziuk, O. V. & Lemeshev, M. S. (2025). General principles of medical care in emergency conditions [Online resource]. Retrieved from: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmbt/berezyuk_bezpeka_zhittyediyalnosti/71.htm
4. Bilous, T. L. (2020). Premedical aid (Textbook). Sumy: Mriia. Retrieved from: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9b8d5710-872f-412c-ad61-19b6ae4680dc/content>
5. Code of the Republic of Kazakhstan on Public Health and the Healthcare System. (2020). Law No. 360-VI of July 7. Retrieved from: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000000360>
6. Council of the European Communities. (1989). Council Directive 89/391/EEC on the introduction of measures to encourage improvements in the safety and health of workers at work. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31989L0391>
7. European Resuscitation Council. (2021). European Resuscitation Council guidelines: First aid. *Resuscitation*, 161, 270–290. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.resuscitation.2021.02.015>
8. Faul, M., et al. (2016). Bystander intervention prior to the arrival of emergency medical services: Situational circumstances and outcome. *Prehospital Emergency Care*, 20(1), 64–70. Retrieved from: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4933010/>
9. First premedical aid. (2010). In *Pharmaceutical Encyclopedia* [In Pharmaceutical Encyclopedia]. Kyiv: Morion. Retrieved from: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/790> [in Ukrainian].
10. German Federal Ministry of Justice. (1996). *Sozialgesetzbuch VII. (Statutory Accident Insurance)*. Retrieved from: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_7/
11. International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies. (2018). *International first aid and resuscitation guidelines*. (2016, updated 2018). Geneva: IFRC. Retrieved from: <https://www.ifrc.org/document/international-first-aid-and-resuscitation-guidelines-2016>
12. Kavan, Š. (2018). Teaching of the issue of first aid at schools in the Czech Republic. *Kultura Bezpečnosti. Nauka–Praktika–Refleksje*, 29, 70–79.
13. Kill, C., et al. (2019). Advanced first medical aid (AFMA) by laypersons: The influence of a novel comprehensive emergency care device on time intervals before arrival of EMS. *Resuscitation*, 142, e89. Retrieved from: [https://www.resuscitationjournal.com/article/S0300-9572\(19\)30428-9](https://www.resuscitationjournal.com/article/S0300-9572(19)30428-9)
14. Law of Ukraine “On Emergency Medical Aid”. (2013). Verkhovna Rada Bulletin, No. 30, Art. 340. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>
15. Law of Ukraine “On Emergency Medical Care.” (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, No. 30, Art. 340. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>
16. Medeiros, D. N. M., Mafra, A. C. C. N., Carrillo, J. A., & Troster, E. J. (2021). A pediatric sepsis protocol reduced mortality and dysfunctions in a Brazilian public hospital. *Frontiers in Pediatrics*, 9, 757721. DOI: <https://doi.org/10.3389/fped.2021.757721>
17. Ministry of Health of Ukraine. (2013). Draft Law of Ukraine “On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding the Improvement of First Aid Provision”. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/uk/proekt-zakonu-ukraini-pro-vnesennja-zmin-do-dejakih-zakoniv-ukraini-schodo-udoskonalennja-nadannja-pershoi-dopomogi>
18. Ndile, M. L., et al. (2020). Implementing a layperson post-crash first aid training program: Facilitators and barriers in Tanzania. *BMC Public Health*, 20. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08692-8>
19. Nemetz, E. T. A., Urbach, D. R., & Devon, K. M. (2020). The art of surgery: Balancing compassionate with virtual care. *Journal of Medical Internet Research*, 22(8), e22417. DOI: <https://doi.org/10.2196/22417>
20. On Public Health and the Healthcare System. (2020). Law of the Republic of Kazakhstan No. 360-VI of July 7, Retrieved from: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000000360>
21. Plesh, I. A., & Khomko, O. Yo. (2018). First medical (premedical) aid. In *Survey on medical assistance at EECF* (p. 7). Retrieved from: https://archive.r2p.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/a4_en_web.pdf
22. Presidente della Repubblica Italiana. (2008). Decreto Legislativo Testo unico sulla salute e sicurezza sul lavoro. 9 aprile 2008, n. 81. Retrieved from: <https://www.normattiva.it/eli/id/2008/04/30/008G0104/CONSOLIDATED>
23. République française. (n.d.). *Code de la sécurité intérieure*. Retrieved from: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGI-TEXT000025503132/>
24. Tannvik, T. D., Bakke, H. K., & Wisborg, T. (2012). A systematic literature review on first aid provided by laypeople to trauma victims. *Acta Anaesthesiologica Scandinavica*, 56(10), 1222–1227. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1399-6576.2012.02739.x>
25. UK Parliament. (1981). *The Health and Safety (First-Aid) Regulations* (SI 1981/917). Retrieved from: <https://www.legislation.gov.uk/uk/si/1981/917/body>
26. World Health Organization. (2016). *First aid: Key facts*. Geneva: WHO, Retrieved from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/first-aid>

27. World Health Organization. (2019). *Emergency care systems for universal health coverage*. Geneva: WHO. Retrieved from: <https://iris.who.int/items/aadb24e-f2a8-44d4-855f-8d7846191585>

28. Zaplatynskyi, V. M. (2025). Unification of terminology related to the provision of assistance: Educational and legal context. *Problemy osvity*, 103(2), 169–191.

Електронна адреса для листування: v.zaplatynskyi@kubg.edu.ua

Дата першого надходження статті до видання: 19.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 02.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)